

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

La guerra del francès

La crema d'uns quants folis de paper oficial, marcat amb el segell de Josep Napoleó, a la Plaça de Manresa el 2 de juny de 1808, va desencadenar una sèrie de fets de gran transcendència pels habitants de la comarca. L'exèrcit francès, vencedor de tantes batalles importants, no podia tolerar la humiliació i es va disposar a donar una lliçó als rebels. Però el destacament que van enviar a castigar als manresans es va trobar al Bruc amb la sorpresa que tots coneixem. La Junta de Defensa de Manresa va demanar auxili als sometents de tots els pobles i poblets de les

rodalies, i aquests van acudir a la crida sense fer-se pregar, perquè la mala fama dels gavatxos s'havia escampat i, qui més, qui menys, tenia ganes de pellingar-ne algun.

Les batalles del Bruc i els altres fets d'armes que van protagonitzar els sometents van ser glosats pels historiadors de l'època, que van veure en la resistència dels patriotes el súmmum de les virtuts ancestrals de la nostra nació. Després de la retirada dels francesos, hi va haver picabaralles a l'hora d'adjudicar-se'n el mèrit, sobretot entre Manresa i Igualada, la qual cosa va propiciar que es recopilés tota la documentació generada durant els anys de la guerra, documentació que es conserva als arxius. Allà s'hi pot trobar informació sobre el paper que va fer

Soldats francesos (pintura)

cada poble, els diners que van pagar per mantenir l'esforç bèl·lic, i els noms dels joves que van ser quintats per formar l'exèrcit regular que havia de plantar cara als invasors. Hi ha força informació sobre Rajadell, Monistrollet, Aguilar de Segarra, etc, però, dissortadament, no hi ha res de Fals. El motiu rau en el fet que en aquell temps els territoris del Ducat de Cardona pertanyien a la Corregidoria de Cervera.

Malgrat l'escassetat de proves, no hi ha dubte que el sometent de Fals va ser present a les jornades del Bruc, i coneixent el caràcter de la seva gent, no tenim cap dubte que es van comportar amb valentia.

Mentre els sometents mantenien la posició del Bruc i guardaven un perímetre defensiu que arribava a les envistes de Barcelona, calia aprovisionar-los amb aliments i munició. Hem recollit tres documents referents a aquests temes.

El primer és una carta que s'ha conservat a l'arxiu del Grauet, degut a que aquell any el batlle del poble era Josep Grau.

El 18 d'agost de 1808, el Batlle de Fals, els dos regidors, i els propietaris Vicenç Massana, Ramon Sagristà de la Gabriela, Francesc Jaumeandreu, Antoni Monconil, i Pelegrí Casas, del mas Serra, van enviar una carta de queixa a la Junta Suprema de Cervera. Després de deixar clar que estaven compromesos en la defensa de la Religió, de la Pàtria i de l'estimat Rei Fernando, van exposar que la Junta de Manresa els havia portat a pasturar els bous que servien per alimentar els homes del sometent. Els bous de Manresa es menjaven tota l'herba i no en deixaven per les ovelles i els bous dels propietaris de les terres. El cas més dramàtic era l'heretat Massana, que havia quedat arrasada, perquè hi havien posat 31 bous. El greuge encara era major, perquè: ... dichos vezinos tienen presenciado que dichos bueyes se venden en la carnicería de Manresa à todos quantos acuden à comprarlos, y si los somatenes quieren comer buey lo deben de comprar, como sucedió à los somatenes de ese término quando estaban apostados en can Masana, y tal vez no sea interés de los ganaderos y Comisionados. En quanto a lo que pide la Junta de Manresa que los ayudemos con los somatenes, decimos que siempre que se nos ha insinuado de que havia necesidad, se ha tocado à somaten y se han presentado con las armas se han encontrado en este término, y se

han apostado los somatenes en donde se ha mandado ...

Queda provat doncs, que el sometent de Fals va participar activament en la defensa de la terra. Hi ha un indici sobre un que podria haver estat el cap del sometent; el jove Benet Bastardas. El 1909 el seu nét va rebre de mans del president del Govern, don Antonio Maura, una medalla commemorativa de la participació del Benet en aquells fets heroics.

El 6 de juny de 1808, la Junta de Manresa va lliurar al sometent de Fals 5 plecs de 10 cartutxos, procedents dels molins de pólvora de la ciutat. Cada plec costava 4 rals.

El 12 de setembre de 1810 es va trametre al Batlle de Fals la següent carta datada a Cardona: *De ordre del Sr Governador de esta Plaza se mana à las justicias dels pobles del marge, que lo díssapte día 15 dels corrents, à las sis horas del mati, en casa Joan Escola, lo numero de bagatges majors ab bast que van notats en dit marge, quals deurán portar municions y seran pagats sens falta à son preu regular, y en lo cas de faltar pagaran 10 sous de multa per cada un que faltara, y à mes la pena que apareguia a dir Sr Governador ...*

Al marge hi havia els pobles que depenien de Cardona amb el nombre de cavalleries que havien de subministrar; Súrria (8), Fals (7), Fonollosa (3), Camps (2) i Castelltallat (8). La carta s'ha preservat al mas Boixeda, ja que el 1810 l'amo era el batlle de Fals.

La Comissió Militar, amb seu a Solsona, va notificar a l'ajuntament de Fals que el quinto que van enviar el 19 de maig de 1810 havia desertat i que l'havien de reemplaçar per un altre, sinó cada regidor seria castigat amb una multa de 500 lliures. El dia u d'octubre van contestar el batlle Anton Galí i els regidors Anton Monconil i Antoni Soler que no en sabien res, perquè les comunicacions estaven estroncades a causa de la invasió enemiga. Es van comprometre a designar un soldat substitut. La Junta General de Defensa s'havia proposat muntar un exèrcit amb soldats de lleva i s'havia assignat a cada població un nombre en funció dels habitants. Si el jove que sortia de la rifa no volia anar-hi, podia pagar-ne un altre que hi anés per ell. Els pobres només tenien el recurs de desertar.

Els manresans es van fer el pinxo desafiant als francesos, però ho van pagar car. Entre el 1810 i el 1812 les tropes van envair cinc vegades la ciutat, deixant-la bastant malparada. En una d'aquestes ocasions, els soldats van baixar de Calaf, on estaven aquarterats. Això va passar el 5 de novembre de 1810, una data que no oblidarien fàcilment els que ho van viure.

La divisió comandada per Macdonald estava formada per uns 1.600 cavalls i uns 10.000 infants. Va fer més mal que una plaga de llagostes, arrasant-ho tot per allà on passava. Els soldats van sortir de Calaf de matinada i a les vuit ja arribaven a Aguilar. A Rajadell van cremar i saquejar unes quinze cases, inclosa l'església. Una tercera part de la casa de Francesc Mirallas va quedar afectada per l'incendi. Al Dalmau van saquejar la casa i van calar foc a la palla. Tothom va fugir, però a la masoveria del castell hi van atrapar una dona amb el seu fill de 7 o 8 anys. Els gavatxos van cremar el nen viu i van violar a la mare. En l'informe

que va fer Joan Torra, el batlle de Rajadell, va avaluar les destrosses en 17.450 rals.

Abans d'arribar a Manresa, les tropes encara van destruir quatre de les cinc cases habitades que hi havia a Monistrollet. El rector d'aquesta parròquia se'n planyia, dient que si abans el terme era pobre, després de la passada dels francesos, era una misèria total. A Monistrollet van matar la vídua Agnès Alsina, van deixar mig morta a una altra dona, i van deixar "gravísimamente atropellada en su honestidad" a Margarida Quer. Els de Fals van estar de sort, ja que les tropes seguien la riera de Rajadell i les patrulles sembla ser que no van anar més enllà del Dalmau.

En aquesta època hi va haver al lloc del Grau de Fals un "hospital rural militar", segons una anotació en el llibre d'òbits de la parròquia de Monistrollet.

En una de les ocupacions de Manresa, possiblement la primera, es va establir un dipòsit de munició al mas Campcerver de Fals, des d'on s'aprovisionava els escamots que atacaven els gavatxos a la part del Pont Nou. Això se sap a rel d'un procés judicial que va tenir lloc a Manresa el novembre de 1815, un cop acabada la guerra. Va ser promogut per un tal Tomàs Prous, un fabricant de sabó coix, que pretenia que l'Ajuntament li reconegués els seus mèrits en la defensa de la pàtria. El seu advocat va dirigir el següent escrit al jutge:

(...) en vista de los brillantes méritos y servicios de mi acendrado patriotismo la Junta Governativa de la presente ciudad (...) le confirió el empleo con comisión en forma para la custodia y distribución de municiones en una casa de campo vulgarmente llamada Camserver una hora distante de la misma ciudad en los críticos, arriesgados tiempos de estar los enemigos ocupandola; en cuya época no solo reconoció los puntos de defensa, y los de expeller el enemigo, sino que también municionó y armó a varios individuos para maniobrar en la ejecución de sus bien trasados planes, a cuya continuación escaseandole la fuerza armada, y siendo más inminentes los riesgos de malograrse, perderse o robarse los efectos que estaban a su custodia, en las horas críticas de una larga tenebrosa noche anduvo trastornado, fatigado, afanado, apurado proporcionando por aquellas montañas las asemilas que pudo conseguir de los azendados aldeanos de las casas solariegas del término de Fals, con cuyo motivo, y el de no alcanzar aquellos esmeros, hechó mano de personas que cargasen con las municiones restantes hasta ponerlas a salvo ...

Un dels testimonis citats a declarar a favor del saboner va ser Ventura (Bonaventura) Espinalt, l'amo de Campcerver.

Per finançar la guerra va caldre mobilitzar els recursos econòmics del país. El clergat va ser el primer d'apuntar-

s'hi, ja que consideraven als francesos impius i enemics de la religió. La fama se la tenien ben guanyada, perquè a l'hora de saquejar no respectaven ni les esglésies ni els béns eclesiàstics. La Reverenda Comunitat de Santpedor va ser l'encarregada de recaptar les aportacions dels capellans de la comarca. El rector de Fals va donar tres duros i una pesseta.

La Junta Superior de Defensa va emetre una ordre el 27 d'octubre de 1810, que establí les bases per fixar unes quotes mensuals a cada població. A l'arxiu de Cervera hi ha part de la comptabilitat de la Corregidoria. El poble de Fals pagava el 1810 en concepte de "capitació" 24 duros cada mes. El 1811 la quota es va apujar fins a 36 duros, el mateix que Fonollosa, mentre que Camps només n'havia de pagar 16. També es va fixar una contribució en espècie, concretament de blat, mongetes i aiguardent. El 1811 Fals va lliurar una rova i 9 lliures d'aiguardent, valorat en 3 duros, 4 rals, i 20 maravedís.

Les contribucions es repartien entre els propietaris. Així, l'abril de 1811, cada casa de Fals va haver de donar 3 pessetes pel sometent.

Per altre part, les autoritats compensaven als pobles que tenien despeses extraordinàries per raó de la guerra. El desembre de 1810 es van pagar a Fals 12 lliures i 15 sous per les despeses dels soldats que havien passat o fet estada al poble. El 1811 van enviar des de Cervera 15 lliures i 9 sous per pagar les "quinzenes" al sometent del poble. Aquell any, Fals va rebre en total 239 duros de la tresoreria de la Corregidoria.

La Guerra del Francès, com totes les guerres, va ser molt negativa, a causa de la pèrdua de vides humanes, del cost de les tropes i de les destruccions de collites i hisendes. Va provocar una gran crisi econòmica i un augment desmesurat dels preus dels aliments bàsics. Per exemple, el blat es va arribar a pagar a 24 duros la quartera. La carestia i la misèria van afectar més a les classes més desfavorides, tal com ho reflexa la mortalitat extraordinària d'aquell període. L'orgull nacional va sortir entrampat perquè l'invicte exèrcit napoleònic es va trobar en una guerra de guerrilles que no controlava, i al final, va haver de girar cua i tornar-se'n a casa. Encara que la realitat és que van ser els fracassos en els fronts europeus els que van obligar als francesos a replegar-se.

Enguany s'han fet diversos actes per celebrar el dos-cents aniversari de l'inici de la Guerra del Francès (a Espanya coneguda com "Guerra de la Independència") i aquest article és la nostra petita contribució a les celebracions. Volem fer constar el nostre agraïment a Pau Alegre Nadal, qui ens ha facilitat alguns dels documents utilitzats en la recerca.